

Türkiye'de Sol ve Sosyal Düşünceler Tarihçiliğinin Durumu ve Başlıca Sorunları hakkındaki değerli tarihçimiz ve arkadaşım Doç.Dr.Mete Tuncay'ın tebliğini dinlediniz, benim konuşmam, programa göre Tartışma raporu olarak nitelenmiştir. Buna göre Sayın Mete Tuncay'ın fazla üzerinde durmadığı Sol Tarihçiliğindeki Kanunî engeller konusunu ele almak istiyorum. Ancak Tebliğ sahibi ele aldığı konulardan altısında bana atıfta bulunduğundan bu konuda bazı açıklamalarda bulunmak gereğini duydum. Şunu da vurgulamak gerekir ki, Sol tarihi literatürümüzde ne yazık ki, İddianameler ve Gerekçe kararlar geniş bir yer tutmaktadır bunlar adeta düşük tirajlı birer kitap niteliğindedir ve bazıları ayrıca yayınlanmış bulunmaktadır.

Sayın Mete Tuncay 1960 sonrasını ele almamakla önemli bir dönemi dışlamış bulunuyor, bu tarihçilik bakımından doğru sayılabilir, ancak yine de T.K.P. ve İsmail Bilen hakkında 1980'lere atıfta bulunduğu gözden kaçmamaktadır, bu konuda objektif diyemeyeceğim bir taraf tutma sezilenmektedir. Ayrıca Sayın Aybar'ın ve benim bu döneme ait yapıtlarımızı "polemik" eserler olarak değerlendirmesine de katılmıyorum, bir de Şevket Süreya'ya yakıştırdığı "Leninist" sıfatının içeriğini bir türlü kavrayamadım.

Sayın Mete Tuncay anı türünden söz ederken Sabiha Sertel'den hemen sonra İsmail Bilen'de söz etmekte ve tebliğinde ona büyük bir yer ayırmaktadır. Onun bellek hatalarını belirtirken hakkında başka iddialarda da bulunmakta, hatta "onunla birlikte çalışmış, onu tanımış olup da kendisini seveni hiç görmedim" gibi sübjektif bir yargıda da bulunmaktadır. İsmail Bilen T.K.P.'nin Komintern'deki temsilcisi, Genel Sekreteri ve ölmeden az önce Genel Başkanı olmuş bir kişidir. Sayın Tuncay'ın kendisi hakkındaki ~~son~~ yargısı ise, ona değil, belki Stalin yönetiminin 1936 sonrası dönemindeki bütün Komintern yöneticilerini kapsayabilecek bir suçlamadır, ben o konuda AnaBritanika ansiklopedisinde yazdığım maddede kendisi hakkında şu ifadeyi kullandım: "Komintern'de Baytar Cevdet'in yerini aldı ve Stalin döneminin tasfiye hareketlerinde etkin rol oynadı" (AnaBritanika C.4,Sa.146). Şimdi bu konuyu inceleyelim: 1- Anılardaki bellek hataları üzerinde durduğum ve Sayın Tuncay'ın zikrettiği GÜN dergisindeki yazımda, Sabiha Sertel'in, İsmail Bilen'in ve Zihni Anadol arkadaşımın bellek hatalarını <sup>üzerinde</sup> uzun olarak durdum. Bunlar, elli yıl kadar sonra yazılmış anılardı ve belge ile günce kontrolünden geçmemişlerdi, bundan bu tür hatalar doğaldı, ancak tebliğde örnekler yoğunlukla İsmail Bilen hakkında verilmektedir, bazı kişiler bunun bir raslantı olmadığını düşünebileceklerdir. 2- Sayın Tuncay, benim "T.K.P. Gerçeği" kitabımda (Sa.141-142) T.K.P. Genel Sekreterlerinden Reşat Fuat'ın İsmail Bilen'i çok sevdiğini ve bana ondan çok olumlu olarak söz ettiğini görmemiş olacak. Bunları T.K.P.'nin 60 ve 70'li yıllarda Reşat Fuat ve Şefik Hüsnü hakkındaki tutumunu açıklamak için yazmıştım. Kaldı ki, hayatta olan Sayın İdris Erdiç ile Aliye Yunus da onunla çalışmışlardı ve kendisini çok severler. 3- İsmail Bilen ölmeden önce, 1 Mayıs 1983 günlü demecinde, adeta bir







ajanlığı görevini yüklenmesindedir, bu konum ise Sayın Tuncay'ın örnekleri ile tamamen ters düşmektedir.

Ayrıca Atatürk-İnönü konumunda Attila İlhan ile ortak bir yanım yoktur. Atatürk ve Komünizm kitabımda, 1969 yılında, o güne dek gözardı edilen Atatürk'ün 1919-1920 yıllarındaki komünizm hakkındaki tutumu ile ölünceye kadar sürdürdüğü Sovyetler Birliği ile dostluk politikasını belirttim.

Son bir nokta, Sayın Doç.Dr.Mete Tuncay'ın tebliği bana bir açıklama olanığı verdiğinden kendisinden ayrıca bir teşekkür borcum vardır. Sayın Yanardağ'ın önemli "Kadro" hareketi hakkındaki doktora tezine bir önsöz yazdım, tez kitap olarak yayınlanırken yazarı bana göstermeden Sultan Galiev hakkında bir bölüm ekledi, bu bölüm hakkında Sayın Tuncay'a tamamen katılıyorum, Yanardağ onu bana basmadan gösterseydi kendisine gereken uyarıda bulunurdum, üstelik önsözümde o bölümden de söz ederdim, bu açıklamayı yapmana fırsat verdiğinden ~~say~~ dostum Sayın Tuncay'a yeniden teşekkür ederim.

Sol tarihçiliğine karşı olan kanuni engeller konusuna değinmeden bir hatırlatma yapmak isterdim. Sayın Tuncay "Karşıt Yapıtlar" başlığı altında antikomünizm simsaflarının yapıtlarını sergiliyor, bu kitaplarda, örneğin Sayın Fethi Tevetoglu'nun "Türkiyede Sosyalist ve Komünist Faaliyetler" kitabında pekçok belge yer almaktadır ve tarihçilere bir kaynak teşkil etmektedir, oysa o belgeleri "tarafsız" bir tarihçi kitabına koysa derhal mahkemeye verileceği, ağır hapis cezaları yiyeceği tartışılmaz bir gerçektir, bunu Sayın Tuncay'ın son kitabının başına gelenler kanıtlamaktadır. Diğer yönden de, biz solun tarihinin yazarları ve solcu yazarlar adeta bir bilinçaltı şartlamaya tabi tutulmuş haldeyiz, istediğimizi söyleyebiliyoruz, ancak şekil olarak Kanun ve hatta Mahkemelere göre suç unsuru olmaması için gerekli önlemler alıyoruz, savunma şekli şuuraltımıza işlemiş durumda, ondan profesyonel olmayan bir yazar çok daha hafif şeyler söyleyince kolaylıkla mahkûm edilebiliyor, bazıları ise yine röfleks olarak bir doz antikomünizm ekleyiveriyor yazılarına.

Türkiye'de Politik ve Sosyal tarihçiliğe karşı ~~kanuni~~ engeller konusuna gelelim. Türkiye Cumhuriyeti Atatürk tarafından kuruldu, bu ~~kuruldu~~ kuruluş, "devrimler" denen değişiklikler onun damgasını geniş ölçüde taşımaktadır, "karşı devrim" denenler de öyle. Oysa Atatürk hakkında önemli bir kanun var, Kendisini adeta eleştiri üstünde sayan bir kanun...

Biliyorsunuz 1927 yılında C.H.P. 2. Kongresinde Atatürk NUTUK ismi ile yayınlanan uzun bir demeç vermiştir. Bu kitapta verdiği savaşım ve devrimler dile getirilmektedir, çeşitli dönemlerde kendisine karşı çıkmış olanlara karşı ağır ve belgelere dayanan bir polemik yapılmaktadır. Bu kitaba Kâzım Karabekir Paşa 1933 yılında "İstiklâl Harbinin Esasları" adlı, o da belgesel bir yanıt vermek istedi, kitap matbaadan toplattırılıp yaktırıldı, ancak



bütün aramalara karşın Karabekir'in arşivi ve hatıratı ele geçirilemedi. Temmuz 1960'da ise "İstiklâl Harbimiz" adlı 1171 sahifelik belgesel bir eser olarak çok daha geniş bir biçimde yayınlandı, son sahifesinde "Birinci Cildin Sonu" ibaresi yer almaktadır, ikinci ciltte askersel zaferden sonraki dönem, 1925 yılına dek süren çok partili savaşım yer alacaktı, sözettiğim kanun nedeniyle hâlâ basılamamıştır. Kaldı ki, Karabekir Paşa arşivindeki sol hakkındaki belgelerin bazıları "Enver Paşa ve İttihat'ı Terekki" kitabında yer almakla birlikte <sup>kitabında</sup> kullanılmamıştır, bir kısmı "Harp Tarihi Vesikaları" dergisinde çıktı. Türkiye'deki objektif durum budur.

Yine Sayın Doç.Dr.Mete Tuncay'a dönelim. Konuyu bir yazımda özetlemiştim. Bilindiği gibi, gitgide yeni kaynaklarla zenginleşen, tez teksiri hariç tutulursa üç baskılı "Türkiyede Sol Akımlar 1908-1925" eseri o dönem için temel bir kaynaktır. 1982 yılında bu esere ek olarak "Eski Sol Üzerinde Yeni Bilgiler" kitabını yayınlamış, bu kitapta Atatürk'ün özel kütüphanesinden aldığı 1920 Bakü T.K.P. Kongresi zabıtlarını da sunmuştu. Kitap biray geçmeden 8.7.1982 günü toplattırıldı. Askeri Mahkemede görülen davada, önce Sayın Tuncay "hiyeti" yönünden amlandı, kitap daha sonra amlandı ve iade edildi Bunun üzerine I.Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı 8.2.1985 gün ve 1982/1724 sayılı, halen Genelkurmay Başkanı olan Sayın Orgeneral Necip Toruntay imzalı yazı ile: "Komutanlığımızca 1402 Sayılı Yasaya göre verilen toplama kararlarının Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerince kaldırılması söz konusu olmadığından" İstanbul Cumhuriyet Savcılığının emanetinde bulunan sözü geçen kitabı teslim alarak piyasaya sürülmesi üzerine kitabın yeniden toplattırılmasına karar verilmiş, kitap toplattırılıp imha edilmiştir. Bu kararın önemi Askeri Yargıtayca aklanan bir tarih eserinin idari bir kararla yeniden toplattırılıp imha edilebilmesi, <sup>madde</sup> ~~yeni hukukun ve ~~kararın istikrarının~~ ~~fiilen yok olması~~ ~~krizisinde bulunmaktadır.~~~~

Bildiğiniz gibi İtalyan Ceza Kanununa "Faşist Rejimi Koruma Kanunu" olarak eklenen ve Türkiyede 1936 yılında kabul edilerek gitgide ağırlaştırılan T.C.K. 141,142.ci maddeleri var. 142.ci Madde Propaganda ve Övme suçlarını kapsamaktadır ve nesren yapıldığında Propagandanın cezası YEDİBUÇUK yıl ~~hapis~~ hapisden başlamaktadır. Türkiye İşçi Partisi, 1961 Anayasasının Anayasaya aykırı Kanunların iptali için öngördüğü 28.2.1963 tarihinden önce bir Senatör transfer ederek müracaat hakkını kazanmış ve birçok Kanun maddesinin, bu arada T.C.K. 141,142. Maddelerinin iptalini istemiştir. Anayasa Mahkemesi bu maddelerinin iptalini küçük bir oy çoğunluğu ile reddetmiştir, ancak "bilimsel eserlerin propaganda sayılamıyacağı" Kararında belirttiğinden 1965'den sonra Marksizmin klasikleri ve sol hakkındaki araştırmalar

1936 yılından sonra ilk kez çevrilebilmiş ve yayınlanabilmiştir, yazılabilmıştır. Yine de bir yazının bilimsel olup olmadığı, savcılığın seçtiği belirli bilimkışilerin raporlarına dayandığından, dönemine, politik



konjonktüre, kişilere göre yazı<sup>verdik</sup> ve yayım<sup>eddik</sup> tehlikeli meslekler olmaktan kurtulamamışlardır. Örneğin Paris Nanterre Üniversitesi Profesörü Sayın Henri Lefebvre'in "Lenin'in Hayata ve Düşüncesi" hakkındaki eserini çevirdiğimde rapor veren ve sonra 1982 Anayasasının raportörlüğünü yapan Prof. Orhan Aldıkaçtı bilirkişi raporunda kitap üzerine durmaktan çok Prof. Lefebvre'in kişiliği üzerinde durmakta, raporda Profesörün kişiliği ve üslubu hakkında yazdığı bölümde Lefebvre'in "Marksizme bağlılığının zaman zaman yazarı heyecanlandırıldığını", "romantik ve lirik bir üslubu olduğunu" dedikten sonra "yazar ihtilâli o kadar benimsemiştir ki, terörü, gerektiğinde inandığı zaman tasvip de etmektedir", diyebilmiştir. Önce mahkûm edilip hapısta yattıktan sonra Temyiz kararı bozmuş ve ancak aftan sonra tahliye edilmiştim.

1975 yılında "Kurtuluş" başlıklı bir kitap yayınladım, bu kitap 1919-1920 yıllarında, ilk sayısı Berlin'de, sonraki beş sayısı İstanbul'da yayınlanan Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisinin organı olan dergilerin türkçeleştirilmiş aynı baskısından oluşmaktaydı ve Türkiye'deki ilk Marksist dergi idi. Önsözümde: "Amacımız Türkiye Sosyalizminin temel belgelerini, dergileri, kitap ve broşürleri ve en sonunda da dava dosyalarını veya hiç olmazsa davalar hakkında zamanın basınının verdiği bilgileri, İddianameleri, Savunla ve Kararları olanak dairesinde sunmaktır.", demekteydim. Yayınladığım kitaptaki dergiler Osmanlı dönemine ait olduğuna göre ancak o zamanki rejime karşı bir suç teşkil edebilirlerdi, üstelik yazarlarının birçoğu az sonra Atatürk döneminde Hükümet üyesi, Millîyet Vekili, Üniversite Rektör ve Profesörü olmuşlardı. Oysa o dönemin yasalarına göre o yazılarda suç unsuru bulunması olanaksızdı, çünkü kitapta da görüldüğü gibi o dönemde önleyici sansür vardı ve dergide olduğu gibi kitapta da sansür edilmiş boş paragraflar ~~vardı~~ bulunmaktaydı. Oysa kitap toplattırıldı, D.G.M. de yargılandı. İddianameyi imzalayan Hakim Albay Naci Gür, bakan kitap hakkında ne diyor: "Sanığın bir suçun işlenmesini aleni olarak tahrik etmekteki amacı, TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ TAMAMINI VEYA BİR KISMINI TAGYİR VE TEBDİL VEYA İLGAYA VE BU KANUN İLE TEŞEKKÜL ETMİŞ OLAN BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİ İSKATA VEYA VAZİFE YAPMAKTAN MEN'E CEBREN TEŞEBBÜS EDİLMESİNİN SAĞLANMASIDIR"

Bu ise T.C.K.nun 146/I Fıkrasıdır, ikinci fıkraya göre bunun yayın yoluyla yapılmasının cezası İDAM'dır. İstanbul D.G.M.si 30.3.1976 gün, 1976/7 sayılı Gerekçeli Kararında ise: "SÖZ KONUSU YAZILARIN MUHTEVALARI İTİBARIYLA HER TÜRLÜ ÖLDÜRÜCÜ SİLAHTAN, TAHRİP KALIBINDAN DAHA TEHLİKELİ VE TESİRLİ BİR NİTELİKTE BULUNDUGU" denelebilmştir. Yargıtay verilen cezayı az bularak bozmuş, o arada D.G.M.leri lagv edilmiş olduğundan davaya bakan İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi Yargıtay Kararına uymuş, ikibuçuk saat süren mürâfâmadan sonra ise suç olmadığı saptanmıştır, ancak yayın programım yok olmuştur.

Özellikle üç somut, karakteristik olay üzerinde durarak Türkiyede Sosyal Tarihçiliğin karşısındaki güçlükleri somutlaştırmak istedim, sözkonusu Kanun Maddeleri ve hele sübjektif davranışların kapsamı bu kadarla sınırlı-



landırılmaz, ancak bu kadarını vurgulamak yeterlidir sanırım, ve unutmayalım ki T.C.K. 140.cı Maddesi daha da belirsiz ve yoruma açıktır, bu maddeyi zikretmekle konuşmama son veriyorum, madde aynen şöyledir:

DEVLERİN HARIÇTEKİ İTİBAR VEYA NÜFUSUNU KIRACAK ŞEKİLDE DEVLETİN DAHİLİ VAZİYETİ HAKKINDA YABANCI BİR MEMLEKETTE ASILSIZ, MUBALEGALİ VEYA MAKSADLI MAHSUSA MÜSTENİT HAVADİS VEYA HABERLER NEŞREDEN VEYA MİLLİ MENFAATLARA ZARAR VERECEK HERHANGİ BİR FAALİYETTE BULUNAN YA VATANDAŞ BEŞ SENEDEN AŞAĞI OLMAMAK ÜZERE AĞIR HAPSE KONUR.

Bu ceza yasal olarak 24 yıla çıkabilecek bir hapis cezası demektir. Konuşmama daha veciz ve somut bir son göremiyorum.

Rasih Nuri İleri

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI  
TÜSTAV  
TARİH